

ПРЕЖИВЉАВАЊЕ И ОЧУВАЊЕ ЗДРАВЉА У РАЗНИМ ЖИВОТНИМ ОПАСНОСТИМА

1. УВОД

Угрожавања људи могу бити најчешће: ватром, хемијским удесом, земљотресом, поплавом и ветровима.

Угрожавање доводи у опасност, у првом реду људски живот, а потом и материјална добра. Животне опасности могу бити тројаког порекла:

- **Спонтане** изазване природним силама - земљотресима, ерупцијама, падом метеора и комета, поплавама, клизиштима, ветровима и др.
- **Изазване** настале разним случајним догађајима у индустрији или у окружењу као што су - пожари, експлозије, истицање опасних хемикалија и др.
- **Вештачке** чији је аутор човек, односно политика, а то су - ратови, саботаже, диверзије, етничка чишћења куповином кућа и земље и сл.

Спонтане животне опасности се у току манифестовања испољавају губитком људских живота. У циљу разврставања овог угрожавања урађена је подела у следеће категорије:

- **АКЦИДЕНТ** је несрећа код које је број људских жртава од 101 до 1000.
- **УДЕС** је несрећа код којег је број људских жртава од 1001 до 10.000.
- **КАТАСТРОФА** је несрећа у којој је смрт нашло више од 10.000 људи.

Ризици од смрти су у функцији угрожавања и вероватноћа да се испољи штетно дејство природног фактора. Није исти за све земље. На пример ризик смрти од вулканске ерупције или земљотреса у САД је 1:11.000.000, док је смрт од удара муње везана са ризиком 1:800.000.

Истраживања евакуације су показала да се људи, који психолошки нису припремљени страдају, као жртва парализе, остају непокретни и успаничени. Овакво понашање се сусреће и у животињском свету када потенцијални плен пада у неку врсту парализе и не показује знаке живота. Грабљивице обично оду пошто не конзумирају болестан плен или лешеве.

Данас се већ говори, у научном свету да је 11. септембар 2001. изнудио стварање науке о евакуацији. У наставку ћемо покушати да анализирамо основне животне опасности и пружимо информације онима који сутра могу бити угрожени о томе како се спасти.

2. ТРАЖЕЊЕ ПОМОЋИ

Када се појави нека животна опасност у којој смо угрожени сами ми, или други грађани, морају се обавестити:

- ватрогасци
- полиција
- хитна помоћ

Редослед обавештавања зависи од врсте догађаја и о томе не треба посебно анализирати. Подаци који се саопштавају овим службама морају бити јасни и концизни. На пример "гори дом културе" не пружа ватрогасцима довољно информација јер дом културе има у сваком насељеном месту. Слично је и са информацијом "Гори пролетер" јер под овим именом се сусрећу кафане, фабрике, спортски стадиони и слично.

Редослед пружања информација у обавештавању дежурног на централни имердженси службе би био следећи:

- остати миран,
- јасно изговорити своје име, презиме и број телефона са којег се врши обраћање служби,
- описати шта се догодило, пожар, поплава, истицање гаса, хемијски удес, саобраћајна несрећа, експлозија,
- навести тачну адресу укључујући ту и назив насељеног места у коме се догађај одиграва,
- битан податак је да ли има повређених или мртвих на месту одигравања догађаја и то се мора саопштити оном ко прима дојаву.

Основна правила за опстанак заједнице:

- Будите свесни опасности од природних катастрофа по живот и имовину – од пожара, експлозија, поплава, земљотреса, и олуја,.
- Будите упознати са вашим локалним планом цивилне заштите у случају катастрофе.
- У једном делу куће држите свој прибор за преживљавање у случају ванредне ситуације – одећу, храну у конзервама, канистре са водом, светло за случај ванредне ситуације (свеће, бакље и шибице или упаљаче), прибор за прву помоћ и лекове за бар 2-3 дана.
- Будите сигурни да ваш радио транзистор ради и да има исправне и пуне батерије (то може

бити једина веза са спољним светом ако нестане струје).

- Када постанете свесни да се природна катастрофа може догодити слушајте радио и следите службена упутства и савете. Упозорења са ТВ или радија прихватите озбиљно.
- Питајте у вашем локалном центру за катастрофе координатора о ризицима, упозорењима и плановима.

3. ХЕМИЈСКИ УДЕС

Догоди се хемијски удес у некој фабрици која ради са токсичним материјама или је удес настао у транспорту и слично. Угрожавање је најширег могућег спектра, угрожени су људи, животиње и биљке односно цела природа. Правила за преживљавање ако су директно угрожени су у стану или кући:

- затворити све прозоре и врата,
- око прозора и врата у равни заптивања поставити мокре крпе,
- искључити расхладне уређаје,
- повући се у што је могуће затворенији простор,
- дисати преко крпе навлажене водом што спорије и што плиће.
- обавестити ватрогасце о тачном положају и тешкоћама везаним за преживљавање,
- ослушкивати ако се чује мегафон полиције или ватрогасаца и поступати по тим упутствима,
- ако се ништа споља не чује укључити радио и телевизију и следити упутства, са ових медија,
- ако је угрожена особа у аутомобилу креће се у супротном смеру од смера дувања ветра, са мокром крпом преко носа и уста за олакшавање дисања.

4. ПОЖАР

Особа је одсечена пожаром и налази се у просторији на висини тако да се не може сама спасти:

- опипати кваку или врх врата, ако су исти врели не користити врата и излазити у ходник,
- заштитити нос и уста влажном мармицом,
- око врата у равни заптивања поставити мокре крпе,
- отворити прозоре широм,
- уклонити све ствари са прозора где треба бороавити до доласка помоћи,
- нагнути се преко прозора да се може нормално дисати хладан ваздух који теран топлотном пумпом пожара улази у просторију,
- махати при тражењу помоћи,
- никада се не враћати у пожаром захваћени објекат без обзира на разлог, осим ако су у запаљеном објекту сопствена деца,

5. ШУМСКИ ПОЖАР

Шумски пожари су посебно опасни јер су усмртили веома много људи. Мере које треба предузети при сусрету са шумским пожаром:

- чим особа угледа пожар у шуми одмах треба обавестити ватрогасце,
- људи обично не зову ватрогасце мислећи погрешно да је то неко већ урадио пре њих, те интервенције ватрогасаца неоправдано пуно касне,
- саопштити ватрогасцима све податке које сте уочили о пожару,
- не приближавати се пожару ради покушаја гашења јер добронамерна особа обично није увежбана за то а и шумски пожари посебно крунски су за лаике непредвидиви,
- ако ватра пресече пут евакуације особа којој се то десило треба да се повуче на неко сигурно место; где је мало растиња, у поток, или на изгорелу површину,
- ако има пуно дима прибити се уз земљу и дисати кроз влажну марамицу,
- ако ватра приземног шумског пожара иде право на особу која се спасава потребно је затворити уста, зауставити дисање и

- штитећи рукама очи и лице протрчати кроз ватру на изгорелу површину; без панике,
- скренути пажњу спасиоцима на себе,

6. ЗЕМЉОТРЕС

Земљотреси долази изненада и ненајављено. Паника је лош савезник:

- при појави земљотреса одмах се склонити од лустера, ормара, регала и преградних зидова и свега што порушено земљотресом може да проузрокује повреде људи,
- добар заклон је рагасто врата, простор испод масивног стола или у сенци носећег зида,
- не улазити у лифт и не користити лифт за спуштање са виших спратова,
- особа која се нашла на отвореном простору у току земљотреса треба тамо и да остане, али далеко од дрвећа, зграда и електричних водова.

7. ПОПЛАВА

Поплаве наступају изненада јер људи и када им вода почне продирати преко кућног прага још увек мисле да ће се на неки волшебан начин иста повући не наносећи им штету. На жалост, у поплавама стварност је битно другачија: Пливање у хладној води је смртоносно: пацов може да плива у води температуре + 4⁰ Ц најдуже 2,5 минута пре него што угине од стреса. Хладна вода у нашем купатилу са којом нам не пада на памет да се туширамо је температуре + 14⁰Ц. Основне мере за преживљавање поплаве су:

- пре напуштања куће искључити струју, гас и важније и вредније предмете пренети на спрат или на таван ако спрата нема,
- склонити опасне материје које могу да проузрокују загађење,
- ако је поплава уследила изненада и поплавила кућу напустити је не искључујући струју,
- не покушавати спасавање пливањем јер је то смртоносно у хладној води,
- ако нема никаквог другог решења за спасавање попети се на кућу од тврдог материјала, неки помоћни објекат или дрво,

- понети са собом батерију или неко светлосно тело за тражење помоћи по наступу мрака,
- Ако ваша вредна имовина може бити спасена, испишите своје име на крову да помогне онима који вам дођу у помоћ.

Угрожена особа је у аутомобилу:

- наставити полако вожњу,
- Одабрати руту пута тако да она води на пределе са већом надморском висином,
- укључити локалну радио-станицу ради потпунијег информисања о ситуацији на терену,
- ако је ниво воде на саобраћајници већи од 30 цм управљање возилом је тешко,
- не прелазити преко моста изнад набујале реке, нарочито не ноћу, можда је неки носач пустио,
- гоњени радозналешћу не гледајте из близа набујалу воду, већ то треба обавити са неке узвишице,
- примите у аутомобил оне који се спасавају пешице,
- ако аутомобил мора остати у поплављеном подручју скинути му клемне са акумулатора.

8. ЦИКЛОНИ И ОЛУЈЕ

Пре сезоне циклона - олуја

Погледајте основна правила, проверите да ли је ваш кров солидан, очистите имовину од предмета који могу изазвати штету ако их јак ветар одува. Ако живите у Олујној Зони сазнајте које је је најближе безбедно високо подручје.

По упозорењу о наиласку циклона – олује

- Залепите прозорска стакла тракама, да се ојачају и да у случају лома не лете комади стакла у унутрашњост објекта
- склоните невезане предмете унутра у објекат. Ствари које носи олуја убијају недужне људе.
- Закључајте љубимце,
- напуните контејнере за воду,

- напуните резервоар аутомобила горивом и заштитите га.
- Слушајте службене савете преко радија и ТВ-а.
- Ако је речено да се склоните у заклон учините то или код куће, са пријатељима или у јавном склоништу.
- Кретање на отвореном простору може бити смртоносно.
- По упозорењу о локалној евакуацији и напуштању куће - стана искључите струју и гас.
- Понесите прибор за хитну евакуацију и пратите службена упутства и савете.

Када циклон – олуја наступи

- Останите у склоништу са свећом и радиом
- Пазите се "мирног ока" циклона (када је циклон директно изнад вас мирно је извесно време).
- Останите у склоништу док не чујете официјелну информацију да је циклон прошао.

После циклона

- Понашајте се у складу са официјелном препоруком – немојте паничити
- Избегавајте непотребна путовања у погођене области.

ЗАКЉУЧАК:

Животне опасности су бројне. Едукација становништва је од изузетне важности и то је задатак не само за инжењере заштите него и за масмедије. Необавештени људи обично у случају изненадних догађаја своје неискуство плаћају изузетно високом ценом, сопственим животом или животима својих најближих. Циљ рада је да подстакне на размишљање и изврши примарну едукацију будућих едукатора у области заштите и спасавања. Научити људе да мозак треба да ради и у случају животне опасности као и при избору јела или пића. Ово стање се наравно не може постићи без увежбавања. Аутор овог чланка још није присуствовао увежбавању евакуације, сем при вежби са сопственим студентима.